

VÉDETTSÉGI IGAZOLVÁNYOK ÉS VAKCINAÚTLEVELEK¹

IMMUNITY PASSES AND VACCINE PASSPORTS

Paragi Beáta

PhD, habil., egyetemi docens, Budapesti Corvinus Egyetem Nemzetközi Kapcsolatok Tanszék, Budapest
beata.paragi@uni-corvinus.hu

ÖSSZEFOGLALÁS

A Covid ellen kifejlesztett védőoltások kapcsán kialakult globális vitának két fő pillére van. Az egyik az oltóanyagok beadására vonatkozik, és a körül a kérdés körül forog, hogy az oltások felvétele előírható-e kötelezően. A cselekvőképes beteget általánosságban megilleti az ellátás (kezelés, oltás) visszautasításának joga, ám nem feltétlenül van ez így abban az esetben, ha ezek elmaradása mások életét vagy testi épségét veszélyeztetheti. A másik pillér központi eleme a védettek és a nem védettek (illetve ehelyett a gyakorlatban: a fertőzésen nemrégiben átesettek és a teljesen átoltottak vs. a nem fertőzöttek, a be nem oltottak és az *X* ország által hatékonynak el nem ismert vakcinával oltottak) körére vonatkozó szabályok kérdése, illetve ennek jogi és etikai összefüggései. A többnyire országhatárokon belül használható védettségi igazolványokkal és a nemzetközi határátkelést megkönnyítő vakcinaútlevellel kapcsolatos gyakorlat ugyanis nem mentes az ellentmondásoktól. E tanulmány célja egyrészt az egyéni és a közérdek ütközésének az érzékeltetése a (jellemzően) morális-etikai, illetve jogi érvek és ellenérvek áttekintése révén, másrészt annak bemutatása, hogy a vakcinaútlevellek milyen módon járulnak hozzá a fejlett világ és a Globális Dél közötti egyenlőtlenségek további növekedéséhez, és amellet esetleg az átoltott-privilegizált világ erődítmény jellegének erősítéséhez is egy olyan korban, amikor az ellenőrizetlen migráció a járványtól függetlenül is kihívást jelent a fejlett államok számára.

ABSTRACT

The debate surrounding vaccination against COVID disease rests essentially on two pillars. One concerns vaccine mandates and the issue of whether mandatory vaccination is acceptable. In general, patients have a right to refuse health services offered to them (treatment or vaccination, for instance), but an exception to this may be if thereby they would cause risk of harm to others' lives or health. The central feature of the other pillar of the debate revolves around the contents and the legal and ethical implications of differential rules concerning those vaccinated vs. the unvaccinated (or, instead, in practice: those who were recently infected along with the vaccinated vs. the uninfected, unvaccinated or those vaccinated with a vaccine not recognised

¹ A kézirat 2021. november 30-án, még az omikron variáns európai megjelenése előtt került leadásra.

as effective against COVID as per the rules of Country X). The practice concerning immunity passes (used within a country's borders) and vaccine passports (used in cross-border mobility) is not exempt from contradictions. The purpose of this article is to study the collision between public and individual interest through an overview of the relevant moral, ethical and legal considerations, along with the issue of how vaccine passports may contribute to the growth of inequalities between the developed world and the Global South — for instance, by reinforcing the fortress-like nature of the former with its vaccinated and thereby privileged population in an era of concern about uncontrolled migration.

Kulcsszavak: Covid19, Covid-oltás, vakcinaútlevél, védettségi igazolvány

Keywords: COVID-19, COVID vaccines, vaccine passport, immunity pass

1. BEVEZETÉS

A Covid19-járvány kitörésekor a kormányok világszerte a legegyszerűbb megoldáshoz folyamodtak oltóanyag hiányában: jogi és adminisztratív eszközökkel úgy próbálták korlátozni az emberek mozgását, illetve minimalizálni a közöttük előforduló fizikai érintkezést a szociális és fizikai távolságtartás érdekében, hogy közben a veszélyhelyzetben bevezetett jogalkotás (*emergency legislation*) csupán ideiglenes legyen (Cormacain–Bar-Siman-Tov, 2020; Cormacain, 2020). Magyarországon a közegészségügyi helyzetre tekintettel 2020. március 11-én rendelték el veszélyhelyzetet, ami a kormányt a szokásosnál szélesebb jogalkotási hatáskörrel ruházta fel. A koronavírus-járvány kapcsán a 40/2020. (III. 11.) kormányrendelet hirdette ki a rendkívüli jogrendet, majd 2020. március 31. napján hatályba lépett a koronavírus elleni védekezésről szóló 2020. évi XII. törvény is, amelyet további rendelkezések követtek (Horváth, 2020; Ambrus, 2021; Kappel–Simon, 2021).

Az Európában 2020 tavaszán bevezetett első intézkedések magukban foglalták az államhatáron belüli és a nemzetközi közlekedés leállítását, illetve az összes olyan élethelyzet minimalizálását, amelynek részeként sok ember érintkezhet egymással. Voltak ugyan eltérések az országok között az intézkedések bevezetésének mikéntjét, intenzitását, időpontját illetően, de számos esetben elkerülhetetlen volt a házi karantén elrendelése, iskolák bezárása, kötelező otthoni munkavégzés elrendelése, a társas események, rendezvények felfüggesztése, kijárási tilalom bevezetése, a nemzetközi közlekedés leállítása. Mire az oltóanyagok elérhetővé váltak 2021 folyamán, kilátásba helyezve, hogy a járvány lelassítható és a jövőbeli járványhullámok esetleg elkerülhetők, már világossá vált, hogy a globális gaz-

daság számos szegmense megroppant – miközben más szegmensei felértékelődtek –, és ezzel komoly strukturális változásokra került sor.

A kormányoknak a vakcinákra, illetve a lakosság átoltottságára várva megoldást kellett találniuk arra, hogyan indítsák újra a globális kereskedelmet, illetve általában a gazdaságot, a közlekedést, vagy éppen a közélet rendezvényeit. A megoldás lehetőségét egyéb előírások (kötelező maszkhasználat), illetve próbálkozások (a fertőzötteket nyomon követő mobilapplikációk, és egyéb *tracing* technológiák alkalmazása) mellett az immunitást, illetve a „védetség” tanúsító igazolványok kínálták. Bár az utóbbiak bevezetésétől a vakcinákkal szembeni bizalmatlanság (de Figueiredo, 2020) csökkenését, illetve az oltási hajlandóság növelését is várták (Guidi et al., 2021), az ilyen igazolványokkal kapcsolatos gyakorlat sem jogi, sem politikai dilemmáktól nem mentes (Phelan, 2020).

Miközben az Egészségügyi Világszervezet szakértői csoportot állított fel az emberi jogokat is tekintetbe vevő technológiai megoldás (elveinek) kidolgozására (WHO, 2020; Ada Lovelace Institute, 2020), Izraelben már 2021 elején bevezették az immunitással rendelkezők számára elérhető ún. zöld kártyát (*tav jarok*; a kifejezést angolra *green pass*ként fordították, de az eredeti nem tartalmazza sem az útlevét, sem az igazolvány kifejezést). Miközben 2021 folyamán Európa számos országában került bevezetésre védettségi igazolvány (például: az Egyesült Királyságban, Dániában, Svédországban, Magyarországon), voltak olyan országok (például Norvégia), ahol inkább kivárták a magasabb szintű átoltottságot, és morális megfontolásokból belső használatra nem vezettek be ilyen dokumentumot. Az Európai Unió (EU) és az Európai Gazdasági Térség (EGT) tagállamai 2021. július 1-től használnak közös, a nemzetközi határforgalomban kölcsönösen elfogadott Covid-igazolványokat.

A többnyire országhatárokon belül használható védettségi igazolványokkal, illetve a nemzetközi határátkelést megkönnyítő vakcinaútlevelekkel kapcsolatos gyakorlat azonban nem mentes az ellentmondásoktól. E tanulmány célja egyrészt az egyéni és a közérdek ütközésének érzékeltetése a (jellemzően) morális-etikai, illetve jogi érvek és ellenérvek áttekintése révén, másrészt annak bemutatása, hogy a vakcinaútlevek milyen módon járulnak hozzá a fejlett világ és a Globális Dél (korábban: harmadik világ, fejlődő államok) közötti egyenlőtlenségek további növeléséhez vagy éppen az átoltott-privilegizált világ erődítmény jellegének erősítéséhez egy olyan korban, amikor az ellenőrizhetetlen migráció a járványtól függetlenül is kihívást jelent(ett) a fejlett államok számára.

A felvetett kérdések megválaszolásához az első lépésben szükséges az ún. vakcinaútlevek céljainak, típusainak, illetve formáinak áttekintése (2. rész), majd a mellettük és ellenük felhozható érvek áttekintése (3. rész), végül annak bemutatása, hogy a privilegizált Észak és a Globális Dél államai között milyen feszültségeket szül a relatíve jól átoltott Észak lakosságának védelme (4. rész).

2. A VÉDETTSÉGI IGAZOLVÁNYOK ÉS VAKCINAÚTLEVELEK MIBENLÉTE

A fertőző betegségekkel szembeni immunitás igazolása nem a Covid kapcsán merült fel először. Közegészségügyi érdekből a gyermekkori kötelező védőoltások és a déli országokba történő utazást megelőző oltások együtt járnak az oltás tényének dokumentálásával. Különböző élethelyzetekben szükséges lehet igazolni az oltottságot. Például, számos afrikai országba csak akkor lehet belépni, ha az utazó igazolni tudja, hogy oltás révén védett a sárgalázzal szemben. Az Egészségügyi Világszervezet az 1930-as évek óta felelős az ún. sárga kártyák kiállításáért (yellow card; hivatalos nevén: *International Certificate of Vaccination or Prophylaxis*), amelyek az oltás beadásának tényét dokumentálják (McKenna, 2021).

Miközben az oltás vagy korábbi fertőzés tényét rögzítő igazolások (igazolványok) mibenléte és funkciója országonként, illetve kiállító szervenként eltér, és napjainkban is folyamatosan változik (a különbségeket lásd: Ada Lovelace Institute, 2021), a jelen írás kedvéért megkülönböztethetünk egymástól védettségi igazolványokat és vakcinaútleveleket. Az előbbi használatát adott ország (joghatóság) területén élő lakosságtól követelhetik meg. Célja elsősorban az, hogy minimalizálják egy kórokozó, illetve a fertőzés abból adódó terjedését, hogy oltatlanok (illetve fertőzésen át nem esettek) ellenőrzés, illetve korlátozás nélkül léphetnek be nyilvános helyekre (például: étterembe, közintézménybe, kórházba) az adott ország területén belül. Funkcióját tekintve az igazolványok belföldi használata sokakat valamiféle háborús ellenőrzőpontokra emlékezteti, amelyek segítségével az állampolgárok országhatárokon belüli mozgását korlátozzák, a hadiállapothoz hasonlóan rendkívüli jogrend mellett (Sandvik et al., 2021; Sandvik, 2021).

E védettségi igazolványok vagy hagyományos plasztikkártya formáját öltik, vagy digitális formában használatosak. A kiállításukhoz többnyire szükséges egy személyazonosító adat (Magyarországon ez a TAJ-szám), illetve információ az immunitás mibenlétéről és időbeli hatályáról. Magyarországon a beoltottak és a koronavírus-fertőzésből igazoltan gyógyultak részére automatikusan és ingyenesen postázták a névre szóló védettségi igazolványokat 2021 tavaszától a tartózkodási vagy az állandó lakcímkükre. A védettségi igazolvány használata ugyanakkor – azaz, hogy mely helyszíneken, hány fő egyidejű jelenléte esetén, milyen tevékenységekhez kapcsolódóan kötelező az igazolás bemutatása – további kormányzati döntésektől, és ezek hátterében legalább részben a mindenkori járványhelyzettől függ.

A védettségi igazolványokkal ellentétben a vakcinaútlevelek a nemzetközi határok átlépésekor használatosak. Az elnevezés angolul többnyire *vaccine passport*ként vagy *vaccine passport*ként használatos. Miközben a hagyományos útlevél az állampolgárságot is igazolja, a vakcinaútlevélnek ilyen funkciója nincs, csupán az adott ország állampolgárának egészségügyi állapotára nézve tartalmaz bizonyos információkat. Miközben az útlevél kiállításának feltétele az állampolgárság, a határátlépéshez szükséges vakcinaútlevél révén az államok azt tudják kontrollál-

ni, hogy más államok állampolgárai oltottan (vagy esetleg közelmúltbeli fertőzés révén szerzett védettséggel) lépnek-e be a területükre. Az immunitás és az állampolgárság igazolásának összemosása, amire az ilyen dokumentumok használatának gyakorlatában sor kerül, illetve az abban rejlő következtetés, miszerint az oltásra jogosultság összefügg a nemzeti identitással, illetve az állampolgársággal, a vakcinaútleveleket identáspolitikai kérdéssé teszi (McKenna, 2021).

Az EU/EGT tagállamaiban 2021. július 2-től használt vakcinaútlevél („uniós digitális Covid-igazolvány”, EU Digital COVID Certificate) a jellegét tekintve lehet oltási igazolvány (vaccination certificate), igazolhatja a negatív Covid-teszt-eredményt (test certificate), illetve a fertőzőesen átesettséget (certificate of recovery) (EU, 2021a). A használatot bevezető rendelet (EU, 2021c) hatálya 12 hónap, vagyis 2022 nyaráig szabályozza a térségben a relatíve szabad mozgás feltételeit.

Az igazolások között különbséget lehet tenni abban a tekintetben is, hogy azok milyen mértékig digitalizáltak, illetve kinek van joga a védettségre vonatkozó információhoz mint személyes adatokhoz való hozzáféréshez. Miközben a tavasz folyamán Magyarországon is használt védettségi igazolványt nyilvános helyeken elkérhették, az adott étterembe vagy uszodába való belépéskor a védettséget ellenőrző civil meg kellett, hogy elégedjen a kártyán szemmel látható információkkal. Ezzel ellentétben a digitális Covid-igazolvány ellenőrzése során egyéb információk hozzáférhetők lehetnek.

Bár a (belföldi) védettségi igazolvány és a (határátlépést megkönnyítő) vakcinaútlevél nem azonos, a cikk hátralévő részében az egyszerűség kedvéért Covid-igazolványként fogunk utalni mindkettőre. Ezt egyebek mellett az is indokolja, hogy az EU digitális Covid-igazolványát számos országban belföldön is elfogadják. Összefoglalva: miközben a Covid-igazolványok életünk részeivé váltak, számos kérdés megválaszolatlan maradt, mind e gyakorlat hatékonyságát, mind az etikai vonatkozásokat tekintve. Bár e dilemmák világviszonylatban mindenütt felmerülnek, a fennálló különbségek miatt mégis külön fejezetben ismertetjük a nyugati demokráciákban, illetve az észak–dél relációban felvetődő érveket és ellenérveket. Közös sajátosság, amint azt Alexandra Phelan a *The Lancet* folyóiratban megjelent írásában hangsúlyozta, hogy az immunitást igazoló Covid-igazolványok privilégiumokat garantálnak a fertőzöttek és az oltottak számára, amely privilégiumok tudományos, gyakorlati és jogi tekintetben számos kérdést vetnek fel.

3. ÉRVEK ÉS ELLENÉRVEK A NYUGATI DEMOKRÁCIÁKBAN

A Covid-igazolványok használata mellett felhozott egyik legfontosabb érv maga a cél, amiért bevezetésre kerültek: hogy a Covid-betegséggel, illetve a SARS-CoV-2-fertőzéssel szemben relatíve védett, tehát a vírust kisebb valószínűséggel terjesztők mozgását, közlekedését, érintkezését lehetővé tegyék mind

makrogazdasági, mind mikroökonómiai/egyéni érdekekre tekintettel. Amennyiben, illetve amíg a vírus terjedését nem sikerül teljesen elfojtani, és annak hordozói az emberek, addig ezen igazolványok biztosítják a Covid előtti élethez való fokozatos és részleges visszatérést azáltal, hogy próbálják optimalizálni az emberek mozgásának feltételrendszerét, illetve minimalizálni a fertőzés terjedésének kockázatát. Ebből a szempontból az oltás, annak dokumentálása, illetve a Covid-igazolványok bevezetése kifejezetten proszociális, illetve a gazdasági aktivitást elősegítő gyakorlat, amely ugyanakkor csökkenti a fertőzés terjedésének esélyét, és segítheti az újabb fertőzőshullámok elkerülését (Costa-Font, 2021; Kamin-Friedman–Peled Raz, 2021).

Más megközelítésben, ezek az igazolványok aláássák a társadalmi igazságosságba vetett hitet, illetve gyengítik a társadalmi kohéziót és szolidaritást azáltal, hogy előnyökhöz juttatják az oltottakat, miközben az oltatlanokat megfoszthatják olyan lehetőségektől, amelyek a Covid előtti időkben lényegében állampolgári jogon mindenkinek jártak (például: a tömegközlekedés igénybevétele, a nyilvános rendezvényeken való részvétel, a kórházi kezelés vagy a kórházban lévő hozzátartozók látogatása) (Sandvik et al., 2021; Sandvik, 2021). A *Privacy International* jogvédő szervezet egyértelműen azon az állásponton van, hogy amíg hatékony vakcina mindenki számára nem érhető el, addig bármilyen határátlépéshez, belépéshez vagy szolgáltatás igénybeviteléhez megkövetelt vakcinaútlevel igazságatlan (Privacy International, 2020).

Más kérdés, hogy a Covid-betegség, illetve a lezárások kezdete és az első oltások beadása, a vakcinaigazolványok kiállítása között eltelt időben a lakosság egésze rendkívüli intézkedéseknek volt kitéve, vagyis diszkrimináció nélkül volt megfosztva bizonyos lehetőségektől. Akik az oltást felvették, illetve megfertőződtek, azok inkább a „normális”, Covid előtti életüket kapták vissza a Covid-igazolványok használata révén – nem olyan privilégiumokhoz jutottak tehát, amelyeket nem élvezett mindenki a járvány előtt.

Az igazolványok használatának megkövetelése ugyanakkor kétségtelenül hátrányosan érinti mindazokat, akik bármi oknál fogva nem olthatóak, oltóanyaghoz nem jutnak hozzá, esetleg a számukra elérhető oltóanyag globálisan nem elfogadott, vagy egyszerűen nem akarnak oltást. Nem véletlen, hogy kezdetben a Covid-igazolványokban sokan az emberi szabadságjogokat, illetve a magánélethez való jogot fenyegető, diszkriminatív eszközt láttak (Privacy International, 2020; Costa-Font, 2021).

Az is kétségtelen, hogy az immunitást igazoló Covid-igazolványok olyan sajátos helyzetet teremtenek, amelyben az oltott (vagy fertőzésen átesett) és az oltatlan (vagy nem fertőződött) állampolgárok között állami szabályalkotáson alapuló különbség áll fent. E helyzetben az oltottak (és a fertőződöttek) előnyöket élveznek az oltatlanokkal szemben – attól a pillanattól fogva, hogy a közlekedés, a mobilitás, a munkához jutás, a munkavégzés, a nyilvános terekbe

való bejutás vagy éppen egyes privát rendezvényeken a részvétel az immunitás dokumentálásán alapul. Miután az igazolvánnyal/útlevelel járó privilégiumok vagy oltással, vagy fertőzéssel szerezhetőek meg, azok, akik számára az oltás nem elérhető (vagy akik nem szeretnék oltakozni), egyfajta megoldást jelenthet megfertőződni. Ennek az érintett egyén egészségi állapotától függően óriási kockázatai lehetnek, és nemcsak az érintettekre, de a környezetükben élőkre nézve is.

A kezelés (jelen esetben a védőoltás) visszautasítása alapvető betegjog, legalábbis, amíg az erre vonatkozó egyéni döntés másokra nézve közegészségügyi kockázatot nem képez. A 2021-es év tapasztalata ugyanakkor világosan megmutatta, hogy az oltást követően kialakuló védettség nem örökre szól. Előnye pedig általában véve relatív, nem abszolút. Amennyiben oltotként (vagyis Covid-igazolvánnyal) is tovább lehet adni a vírust, különösen, ha az egyéb óvintézkedéseket (kézfertőtlenítés, maszkhasználat) az oltásban bízva az emberek hanyagolják, az oltatlanok megalapozottan teszik fel a kérdést, akár tünetések formájában is, hogy őket milyen alapon korlátozzák mozgásukban – miközben az oltottak akadálytalanul közlekednek, és közben terjeszthetik a vírust belföldön és külföldön egyaránt.

Összefoglalva, a Covid-igazolványok a társadalom (relatív) immunitással rendelkező tagjai számára előnyökkel járnak. Miután azonban a Covid-igazolványokhoz nem állampolgári jogon lehet hozzájutni, azok erősíthetik a társadalom különféle alcsoportjai közötti érdekellentéteket, növelhetik a megosztottságot, vagyis alááshatják a demokráciák olyan értékeit, mint az egyenlőség és az alapvető szabadságjogok. Használatuk révén sérülhet a magánélethez való jog, illetve felvetődik a személyes adatok védelmének kérdésköre is, például a számos országban kísérleti jelleggel bevezetett, fertőzöttet követő (tracing) applikációkkal összefüggésben (Bradford et al., 2020; és Salát Gergely cikke ebben a folyóirat-számban 593–600.).

4. EGYENLŐTLENSÉGEK AZ IMMUNIZÁLT ÉSZAK ÉS A GLOBÁLIS DÉL KÖZÖTT

A globális járvánnyal szembeni védekezés, az oltáshoz való egyenlőtlen hozzáférés, illetve a Covid-igazolványok a globális méretekben meglévő egyenlőtlenségek különféle dimenzióit erősítik (Šehović–Govender, 2021; Szent-Iványi Balázs cikke a jelen folyóirat-számban 565–573.). Ezek közül itt négyet tudunk röviden érinteni: (1) az oltásokhoz való egyenlőtlen hozzáférésből származó problémát, annak tükrében is, hogy (2) sok esetben hátrányokkal jár egy nem nyugati útlevelel, és ezt a hatást a vakcinaútlevelek tovább erősíthetik; (3) a digitális technológia, illetve a vakcinaútlevelek költségeinek problémakörét; végül pedig (4) az emberi jogok egyenlőtlen védelmének kérdéskörét.

A vakcinaútlevelekkel szorosan összefüggő probléma, hogy a gyógyszergyáraknál elérhető oltóanyagkészleteket az első időkben a gazdag országok vásárolták fel. A Globális Dél számos államában csak a privilegizált rétegek engedheték meg maguknak az oltás felvételét – azt is a saját költségükön. 2021 tavaszán még közel száz ország volt, amelyben semmilyen oltási program nem kezdődött meg (Cohen, 2021). Ebből következően, oltás hiányában, a nemzetközi utazást megkönnyítő vakcinaútlevelekhez a Globális Dél lakossága nem, illetve késve tud hozzájutni (McKenna, 2021). Mindez tovább bonyolítja azt a tényt, hogy a Covidtól függetlenül is komoly hátrányt jelent, ha egy útlevel tulajdonosa a Globális Dél valamely országának polgára (Albayrak-Aydemir, 2020).

A globális egyenlőtlenségek hatásai miatt aggódók által a digitális vakcinaútlevelekkel szemben megfogalmazott egyik további kifogás a hozzáférhetőség egyéb feltételeire vonatkozik. A digitális igazolás, az ahhoz való hozzáférés, annak bemutatása és használata technológiai feltételeken alapul, többek között szükséges hozzá egy okostelefon, illetve megbízható adatkapcsolat (feltöltöttség, wifi, mobil adatforgalmazás). Olyan esetekben, amikor anyagi okokból egy közösség (például egy család) több tagja használ egy készüléket, miközben a családtagok egyszerre több helyen is lehetnek, vagyis eltérő helyszínen lehet szükségük a digitális igazolásra, nyilvánvalóan problémát jelent az igazolványhoz való hozzáférés és annak bemutatása.

A szociális és gazdasági jogokon túl a polgári és politikai jogok eltérő értelmezése, illetve egyenlőtlen védelme is megjelenik a vakcinaútlevelek kapcsán. Miközben az EU tagállamai igyekeztek a közérdeket (vagyis a közegészségügyi érdeket) úgy biztosítani, hogy közben az egyének szabadságjogai a lehető legkevésbé sérüljenek, vannak országok, ahol változatos, jellemzően a hírszerzés által használt technológiák alkalmazásával próbálják a járvány terjedését nyomon követni és megfékezni, előmozdítva a megfigyelő állam kiépítését. Példaként említhető itt akár Izrael (Amit et al., 2021), akár Kína (lásd Salát Gergely cikkét ebben a folyóirat-számban 593–600.).

5. ÖSSZEGZÉS, KÖVETKEZTETÉSEK

A védettségi igazolványok és vakcinaútlevelek nagy vitákat váltottak ki, és messze nem egységes támogatást élveznek világszerte. Az érvek és ellenérvek a legkülönbözőbb dimenziók mentén helyezhetőek el. A Covid-igazolványok pártolói, illetve az azok használatát jogalkotással lehetővé tévő kormányok szerint elengedhetetlenek ahhoz, hogy az élet visszatérjen a normális kerékvágásba, akár gazdasági, társadalmi, akár politikai tekintetben.

Miközben az oltásellenesek a szabadságjogaik korlátozását látják benne, az emberi jogokért aggódók szerint – e két csoport között lehet átfedés, de nem

szükségszerű – a Covid-igazolványok az országhatárokon belül és globális méretekben egyaránt növelik az egyenlőtlenségeket, és megfosztják az egyéneket a szabad döntéshozatal jogától. Nemzetközi vonatkozásokban a Covid-igazolványokhoz (útlevelekhez) való hozzáférés nyilvánvalóan összefügg az oltóanyaghoz való hozzáférés kérdéskörével. Ha a globális vakcinaelosztás igazságtalannak tekinthető, úgy a vakcinaútlevelekhez való hozzáférés is szükségszerűen azzá válik, miközben a védettségi igazolvány, ha nem is lehetetleníti el, de drágítja az utazást. Amennyiben csak a tehetősebbek engedhetik meg a beszerzésüket – azok, akik pénzügyi vagy kapcsolati tőkéjük révén megengedhetik akár az oltást, akár az igazolás beszerzését – az egyenlőtlenségek tovább növekedhetnek a Globális Dél országain belül, illetve Észak és Dél között. Tekintettel a vírusevolúcióra, mindeközben azzal a lehetőséggel is számolni kell, hogy az újabb felbukkanó variánsok ellen egyre kevésbé lehetnek hatásosak az eredeti védőoltások, és ezzel leértékelődhetnek ezek a dokumentumok. A folyamat előrehaladtával egyre kevésbé lehet majd ezek alkalmazásával a járvány felett valamiféle kontrollt gyakorolni, miközben az oltás felvételének fontosságáról is egyre nehezebb lehet meggyőzni azokat a vonakodókat, akiknek a számára egyébként ingyenesen elérhetőek lennének a vakcinák.

IRODALOM

- Ada Lovelace Institute (2020): *Checkpoint for Vaccine Passports. Requirements for Governments and Developers*. 22 June 2020. <https://www.adalovelaceinstitute.org/project/international-monitor-vaccine-passports-COVID-status-apps/>
- Ada Lovelace Institute (2021): *International Monitor: Vaccine Passports and COVID Status Apps*. 15 October 2021. <https://www.adalovelaceinstitute.org/project/international-monitor-vaccine-passports-COVID-status-apps/>
- Albayrak-Aydemir, N. (2020): *The Hidden Costs of Being a Scholar from the Global South*. 20 February 2020 Blog Post, London School of Economics, <https://blogs.lse.ac.uk/highereducation/2020/02/20/the-hidden-costs-of-being-a-scholar-from-the-global-south/>
- Ambrus I. (szerk.) (2021): *COVID-19 és büntetőjog. Az emberi élet, egészség és más jogtárgyak védelme járvány idején*. Budapest: ELTE Eötvös Kiadó, https://jog.tk.hu/uploads/files/Ambrus-Istvan_COVID19-es-buntetojog.pdf
- Amit, M. – Kimhi, H. – Bader, T. et al. (2020): Mass-surveillance Technologies to Fight Coronavirus Spread: The Case of Israel. *Nature Medicine*, 26, 1167–1169. DOI: 10.1038/s41591-020-0927-z, <https://www.nature.com/articles/s41591-020-0927-z>
- Bradford, L. – Aboy, M. – Liddell, K. (2020): COVID-19 Contact Tracing Apps: A Stress Test for Privacy, the GDPR, and Data Protection Regimes. *Journal of Law and the Biosciences*, 7, 1, DOI: 10.1093/jlb/l5aa034, <https://academic.oup.com/jlb/article/7/1/l5aa034/5848138>
- Cohen, J. (2021): COVID–19 Vaccine Passports Could Exacerbate Global Inequities. *Forbes*, 3 March 2021. <https://www.forbes.com/sites/joshuacohen/2021/03/04/vaccine-passports-could-exacerbate-global-inequities/>
- Cormacain, R. (2020): Keeping COVID-19 Emergency Legislation Socially Distant from Ordinary Legislation: Principles for the Structure of Emergency Legislation. *The Theory and Practice*

- of Legislation, 8, 3, 245–265. DOI: 10.1080/20508840.2020.1786272, <https://www.tandfonline.com/doi/pdf/10.1080/20508840.2020.1786272?needAccess=true>
- Cormacain, R. – Bar-Siman-Tov, I. (2020): Legislatures in the Time of COVID-19. *The Theory and Practice of Legislation* 8, 1–2, 3–9. DOI: 10.1080/20508840.2020.1816017, <https://www.tandfonline.com/doi/pdf/10.1080/20508840.2020.1816017>
- Costa-Font, J. (2021): *Requiring Vaccine Passports For Certain Activities: Discrimination Or Behavioural Change?* 5 March 2021. Blog Post, London School of Economics, <https://blogs.lse.ac.uk/businessreview/2021/03/05/requiring-vaccine-passports-for-certain-activities-discrimination-or-behavioural-change/>
- EU (2021a): *EU Digital COVID Certificate*, https://ec.europa.eu/info/live-work-travel-eu/coronavirus-response/safe-COVID-19-vaccines-europeans/eu-digital-COVID-certificate_en
- EU (2021b): *The EU Digital COVID Certificate, Vaccinations and Travel Restrictions*, <https://bit.ly/3tv74byn>
- EU (2021c): *Regulation (EU) 2021/953 of the European Parliament and of the Council of 14 June 2021 on a Framework for the Issuance, Verification and Acceptance of Interoperable COVID-19 Vaccination, Test and Recovery Certificates (EU Digital COVID Certificate) to Facilitate Free Movement during the COVID-19 Pandemic*, <https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2021/953/oj>
- Figueiredo, A. de – Simas, C. – Karafillakis, E. et al. (2020): Mapping Global Trends in Vaccine Confidence and Investigating Barriers to Vaccine Uptake: A Large-scale Retrospective Temporal Modelling Study. *The Lancet*, 396, 10255, 898–908. DOI: 10.1016/S0140-6736(20)31558-0, [https://www.thelancet.com/journals/lancet/article/PIIS0140-6736\(20\)31558-0/fulltext](https://www.thelancet.com/journals/lancet/article/PIIS0140-6736(20)31558-0/fulltext)
- Guidi, S. – Romano A. – Sotis C. (2021): Depolarizing the COVID-19 Vaccine Passport. *Yale Law Journal, Forthcoming, Bocconi Legal Studies Research Paper No. 3850152*, DOI: 10.2139/ssrn.3850152, https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=3850152
- Horváth A. (2020): A vészhelyzet közjogi és jogalkotási dilemmái – mérlegen az Alaptörvény 53. cikke. *Közjogi Szemle*, 13, 4, 17–25. <http://mfi.gov.hu/wp-content/uploads/2021/01/HorvathA-A-veszelyhelyzet-kozjogi-es-jogalkotasi-dilemmai-MFI-honlapra.pdf>
- Kamin-Friedman, S. – Peled Raz, M. (2021): Lessons from Israel's COVID-19 Green Pass Program. *Israel Journal of Health Policy Research* 10, 61, DOI: 10.1186/s13584-021-00496-4, <https://ijhpr.biomedcentral.com/articles/10.1186/s13584-021-00496-4>
- Kappel G. – Simon S. (2021): COVID–19-cel kapcsolatos járványügyi eljárások egyes jogi kérdései különös tekintettel a Házi Karantén Rendszerre. *Közjogi Szemle*, 14, 1, 59–67.
- McKenna, M. (2021): COVID-19 Vaccine Passports Are Coming. What Will That Mean? *The Wired*, <https://www.wired.com/story/COVID-19-vaccine-passports-are-coming-what-will-that-mean/>
- Phelan, A. (2020): COVID-19 Immunity Passports and Vaccination Certificates: Scientific, Equitable, and Legal Challenges. *The Lancet*, 395, 10237, 1596–1598. [https://www.thelancet.com/journals/lancet/article/PIIS0140-6736\(20\)31034-5/fulltext](https://www.thelancet.com/journals/lancet/article/PIIS0140-6736(20)31034-5/fulltext)
- Privacy International (2020): *“Anytime and anywhere”: Vaccination Passports, Immunity Certificates, and the Permanent Pandemic*. 17 December 2020. <https://privacyinternational.org/long-read/4350/anytime-and-anywhere-vaccination-passports-immunity-certificates-and-permanent>
- Salát G. (2022): A csúcstechnológia szerepe a kínai járványkezelésben. *Magyar Tudomány*, 183, 5, 593–600.
- Sandvik, K. (2021): The EU Digital Vaccine Passport as a Social Justice Issue: Problems, Solutions, and Questions. *Global Policy*, 24 March 2021. <https://www.globalpolicyjournal.com/blog/24/03/2021/eu-digital-vaccine-passport-social-justice-issue-problems-solutions-and-questions>

- Sandvik, K. B. et al. (2021): *Why Digital Vaccine Passports Are a Bad Idea: The Norwegian Perspective*. Beyond the COVID Curve. Law and Ethics. 26 March 2021. Prio Blog Post, <https://blogs.prio.org/2021/03/why-digital-vaccine-passports-are-a-bad-idea-the-norwegian-perspective/>
- Šehović, A. B. – Govender, K. (2021): Addressing COVID-19 Vulnerabilities: How Do We Achieve Global Health Security in an Inequitable World. *Global Public Health*, DOI: 10.1080/17441692.2021.191605, <https://bit.ly/3CjOVlg>
- Szent-Iványi B. (2022): Vissza a múltba? A koronavírus-járvány hatásai a fejlődő országokban. *Magyar Tudomány*, 183, 5, 565–573.
- WHO (2020): *World Health Organization Open Call for Nomination of Experts to Contribute to the Smart Vaccination Certificate Technical Specifications and Standards*. <https://bit.ly/36Zw1V0>